

Projekt

z dnia 29 listopada 2021 r.
Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W SOSNOWCU**

z dnia 2021 r.

w sprawie uchwalenia Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Sosnowcu na lata 2022-2024

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity: Dz.U. z 2020r. poz. 920 ze zmianami) oraz art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity: Dz.U. z 2020r. poz. 821 ze zmianami)

**Rada Miejska
w Sosnowcu**

§ 1. Uchwała Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Sosnowcu na lata 2022-2024, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Sosnowca.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Sosnowcu

Ewa Szota

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miejskiej w Sosnowcu
z dnia 2021 r.

Program
Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej
w Sosnowcu
na lata 2022 - 2024

*Dziecko chce być dobre. Jeśli nie umie – naucz.
Jeśli nie wie – wytłumacz. Jeśli nie może – pomóż.*

Janusz Korczak

Spis treści:

Wstęp

Podstawy prawne

I. Zdania powiatu z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

II. Diagnoza i charakterystyka rodzinnej pieczy zastępczej w Sosnowcu

Formy rodzinnej pieczy zastępczej w Sosnowcu

Monitoring i wsparcie rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

Proces kwalifikacyjny kandydatów na rodziny zastępcze

Proces przebiega w trzech zasadniczych etapach

III. Analiza SWOT

IV. Adresaci Programu

V. Realizatorzy Programu

VI. Cel główny Programu

VII. Cele szczegółowe Programu

VIII. Wskaźniki ewaluacji

IX. Źródła finansowania

Zakończenie

Wstęp

Do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Program Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej w mieście Sosnowiec na lata 2022-2024 to system działań instytucji i osób, skierowany do zapewnienia właściwej opieki i wychowania dzieciom, wobec których funkcji tych nie wypełniają okresowo rodzice biologiczni. Program został przygotowany w oparciu o diagnozę sytuacji rodzinnej pieczy zastępczej oraz o aktualne potrzeby wynikające z konieczności umieszczania dzieci poza rodzinami biologicznymi. Celem programu jest rozwój nowych i wsparcie istniejących form pieczy zastępczej na terenie Sosnowca oraz zapewnienie dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej pieczy zastępczej, organizowanie pomocy dla osób usamodzielnianych poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia, jak również organizowanie różnorodnych form wsparcia dla osób prowadzących różne formy pieczy zastępczej. Program jest kontynuacją działań podjętych w dotychczas obowiązującym „Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej” zawierającym coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Podstawy prawne

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej będzie realizowany w oparciu o następujące akty prawne:

1. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku – Kodeks rodzinny i opiekuńczy
2. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym
3. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
4. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

I. Zadania powiatu z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zwanej dalej ustawą, do zadań własnych powiatu należą:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych,
- 2) zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 3) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia,
- 4) tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych,
- 5) prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym,
- 6) organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka, rodzin pomocowych i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego,

- 7) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania grup wsparcia i specjalistycznego poradnictwa,
- 8) wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej,
- 9) zapewnienia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku przeprowadzenia niezbędnych badań lekarskich;
- 10) prowadzenie rejestru danych, o których mowa w art. 46,
- 11) kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka,
- 12) finansowanie:
 - a) świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,
 - b) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
 - c) szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego,
- 13) sporządzenia sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 187 ust. 3,
- 14) przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji, o której mowa w art. 193 ust. 8 ustawy.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

- 1) realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi,
- 2) finansowanie pobytu w pieczy zastępczej osób, o których mowa w art. 5 ust. 3 ustawy,
- 3) finansowanie:
 - a) wydatków związanych z dowozem do rodziny zastępczej, rodzinnego domu dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego, a także związanych z odwiezieniem dziecka, gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na czas określony, jeżeli sposób i zasady pokrycia kosztów powrotu dziecka nie wynikają z orzeczenia lub informacji sądu lub innego organu państwa obcego,
 - b) średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka oraz świadczeń pieniężnych,
 - c) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
 - d) dotyczące osób, o których mowa w ds. 5 ust. 1 pkt 1 lit. B i pkt 2a, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych

placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła rozwiązania systemowe, które z założenia poprzez intensywną profilaktykę i pracę z rodziną mają się przyczynić do poprawy jakości pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez te rodziny, w konsekwencji przeciwdziałać umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej rodzinnej czy też instytucjonalnej. Po wejściu w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadzono:

- 1) wsparcie koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dziecka w rodzinie zastępczej,
- 2) poradnictwo specjalistyczne, grupy terapeutyczne, grupy wsparcia, projekty socjalne promujące i integrujące środowisko rodzin zastępczych, rozwój aktywności dziecięcej,
- 3) opracowywanie planu pomocy dziecku, sporządzanie okresowej oceny sytuacji dziecka oraz oceny funkcjonowania rodziny zastępczej,
- 4) obejmowanie wsparciem asystenta rodziny rodziców biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w celu umożliwienia powrotu dzieci do swoich naturalnych rodzin,
- 5) nowe świadczenia dla rodzin zastępczych i dzieci w nich umieszczonych.

II. Diagnoza i charakterystyka rodzinnej pieczy zastępczej w Sosnowcu

Rodzina jest podstawową komórką życia społecznego oraz najlepszym dla dzieci, trudnym do zastąpienia, środowiskiem wychowania i opieki. Zdarza się jednak, iż naturalna rodzina niewłaściwie wypełnia swoje role i zachodzi potrzeba podjęcia interwencji na rzecz najlepiej pojętego interesu dziecka.

Zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz sprawowanie pieczy zastępczej od dnia 1 stycznia 2012 roku reguluje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z preambułą ustawy, jej celem podstawowym jest:

- Dobro dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności.
- Dobro rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci.

Prezydent Miasta Sosnowca stosownymi zarządzeniami (Nr 863 z 07.10.2011 r. oraz Nr 1091 z 12.12.2011 r.) wyznaczył Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Sosnowcu zarówno na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, jak i do organizacji pracy z rodziną. Zadania dotyczące organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w obrębie Działu ds. Rodzin realizuje Zespół ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej.

Obecnie w Sosnowcu zatrudnionych jest 17 koordynatorów rodzinnej pieczy, 4 psychologów i 1 pedagog, którzy obejmują swoim wsparciem 231 rodzin zastępczych. Zgodnie z wymogami ustawowymi koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod swoją opieką więcej niż 15 rodzin. W naszym mieście zatrudnienie w tym zakresie jest dostosowane do realnych potrzeb.

Formy rodzinnej pieczy zastępczej w Sosnowcu

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

rodziny spokrewnione – opiekę i wychowanie nad dzieckiem przejmują członkowie rodziny dziecka, będący wstępnymi (dziadkowie, pradziadkowie) lub rodzeństwem,

rodziny niezawodowe – tworzone są przez małżeństwo lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, w tym przez osoby z dalszej rodziny lub też niespokrewnione z dziećmi,

rodziny zawodowe (w tym rodziny zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne) tworzą małżonkowie lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka,

rodzinne domy dziecka – tworzą małżonkowie lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

Według stanu na 30.06.2021 r. w Sosnowcu funkcjonowało 231 rodzin zastępczych, w których umieszczonych było 356 dzieci:

- 168 rodzin spokrewnionych (207 dzieci)
- 46 rodzin niezawodowych (59 dzieci)
- 12 rodzin zawodowych (51 dzieci), w tym 1 pogotowie rodzinne (8 dzieci)
- 5 rodzinnych domów dziecka (39 dzieci)

Zgodnie z założeniami ustawy, system pieczy zastępczej ma na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. W ciągu ostatnich lat zauważa się dużą rotację oraz długi okres przebywania dzieci w rodzinie zastępczej.

Tabela nr 1. Zawodowe formy rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2018-2021 (stan na dzień 30.06.2021 r.)

Liczba rodzin	2018	2019	2020	2021
Zawodowe rodziny zastępcze	19	17	12	12
Rodzinny dom dziecka	3	4	5	5
Razem	22	21	17	17

(źródło: opracowanie własne MOPS – DR)

Tabela nr 2. Liczba dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka w latach 2018-2021 (stan na dzień 30.06.2021 r.)

Liczba dzieci	2018	2019	2020	2021
Zawodowe rodziny zastępcze	73	73	52	51
Rodzinny dom dziecka	22	31	41	39
Razem	95	104	93	90

(źródło: opracowanie własne MOPS – DR)

Tabela nr 3. Odpływ dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2018-2021 (do 18 r.ż.) (stan na dzień 30.06.2021 r.)

Dzieci	2018	2019	2020	2021
Powróciły do rodziców biologicznych	6	12	9	5
Przeniesione do pieczy instytucjonalnej	0	0	0	0
Przysposobione	8	11	7	6
Razem	14	23	16	11

(źródło: opracowanie własne MOPS – DR)

Tabela nr 4. Napływ dzieci do rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2018-2021 (stan na dzień 30.06.2021 r.)

Dzieci	2018	2019	2020	2021
Z rodziny naturalnej	21	13	22	17
Z pieczy instytucjonalnej	2	1	2	4
Inne (np. umieszczenie ze szpitala, okno życia)	4	5	4	1
razem	27	19	28	22

(źródło: opracowanie własne MOPS – DR)

W zdecydowanej większości dzieci w rodzinach zastępczych są umieszczane z powodu bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, przemocy, uzależnienia od alkoholu. Często te przyczyny występują równolegle. Pojedyncze przypadki umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych:

- 1) długotrwała lub ciężka choroba (nowotwór lub choroba psychiczna) oraz niepełnosprawność (głównie intelektualna),
- 2) pólseroctwo (jeden z rodziców nie żyje, a drugi nie wykazuje zainteresowania dzieckiem lub nie ma pełnej władzy rodzicielskiej albo, co często się zdarza, matka dziecka zmarła, a ojcostwo nie jest ustalone),
- 3) sieroctwo – rodzice biologiczni nie żyją, a najbliższa rodzina nie zgadza się na adopcję,
- 4) pozostawienie przez matkę dziecka w szpitalu po urodzeniu,
- 5) pobyt jednego lub obojga rodziców za granicą.

Większość rodziców dzieci umieszczonych w pieczy ma trudne warunki materialne i mieszkaniowe, co zwykle jest wynikiem bezradności, uzależnień oraz złego funkcjonowania w sferze życia społecznego i zawodowego. Osoby te mają duży opór przed dokonaniem zmian w swoim życiu pomimo oferowanej pomocy m.in. ze strony pracownika socjalnego, asystenta rodziny i kuratora rodzinnego. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej wiąże się z ograniczeniem lub odebraniem praw rodzicielskich przez sąd, a ku temu zawsze muszą być poważne powody, tj. rażące zaniedbanie i niezaspokajanie podstawowych potrzeb dziecka, a także, w sytuacjach interwencyjnych, nieodpowiedzialne zachowanie, które stanowi zagrożenie dla życia i zdrowia dziecka (np.

libacje alkoholowe z udziałem dzieci, pozostawianie małego dziecka w domu bez żadnej opieki ze strony osoby dorosłej).

Monitoring i wsparcie rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

Po zawiązaniu rodziny zastępczej przydzielany zostaje tej rodzinie koordynator rodzinnej pieczy zastępczej. W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Sosnowcu zatrudnionych jest 17 koordynatorów, z których każdy ma pod swoją opieką do 15 rodzin zastępczych. Koordynator odwiedza rodziny minimum 2 razy w miesiącu; w zależności od potrzeb rodziny kontakt ten może być częstszy. Do zadań koordynatora należy również przygotowywanie planu pomocy dziecku we współpracy z rodziną zastępczą i asystentem rodziny oraz zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin adopcyjnych. Koordynatorzy kontaktują się również ze szkołą lub przedszkolem, do którego uczęszczają dzieci z rodzin zastępczych i na jego prośbę sporządzane są opinie z placówek oświatowych o funkcjonowaniu dzieci w tychże placówkach oraz współpracy z ich opiekunami.

Co pół roku (lub w przypadku dzieci do 3 roku życia – co 3 miesiące) koordynator sporządza do właściwego sądu rodzinnego ocenę sytuacji dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej; ma ona na celu ustalenie aktualnej sytuacji małoletniego, analizy metod pracy z dzieckiem, modyfikacji planu pomocy dziecku oraz zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej. Każdorazowo koordynator posiłkuje się opiniami rodziny zastępczej, rodziców biologicznych, asystenta rodziny, placówek oświatowych. We wszystkich przypadkach ocena sytuacji dziecka dokonywana jest na posiedzeniach z udziałem: pedagoga, psychologa, koordynatora, asystenta, rodziny zastępczej, rodziców biologicznych dziecka, jeśli ci nie są pozbawieni władzy rodzicielskiej, przedstawiciela ośrodka adopcyjnego.

Koordynator dokonuje również oceny rodziny zastępczej. Pierwsza ocena rodziny zastępczej dokonywana jest nie później niż przed upływem roku od umieszczenia pierwszego dziecka w tej rodzinie, kolejna ocena po roku od sporządzenia pierwszej, a następne nie rzadziej niż co 3 lata. W przypadku dwóch negatywnych ocen rodziny zastępczej kierowany jest wniosek do sądu o rozwiązanie rodziny zastępczej. Koordynator podejmuje też natychmiastowe działania w przypadku otrzymania sygnałów o nieprawidłowym funkcjonowaniu rodziny zastępczej: w pierwszej kolejności powiadamia sąd i kuratora o zmianie sytuacji w rodzinie zastępczej, a rodzina zastępcza uzyskuje wsparcie pedagoga czy psychologa, zmierzające do naprawy sytuacji. Gdy podjęta interwencja nie przynosi oczekiwanych rezultatów, kierowany jest wniosek do sądu o rozwiązanie rodziny zastępczej.

W celu ułatwienia rodzinom zastępczym sprawowania swojej roli, są one obejmowane różnymi formami wsparcia, m.in. szkoleniami, specjalistycznym poradnictwem psychologicznym, pedagogicznym. Rodziny mają też okazję do regularnych spotkań i wymiany doświadczeń w ramach grupy wsparcia, a także możliwość korzystania z psychoterapii indywidualnej. W ramach pracy Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej prowadzone są także zajęcia dla dzieci z rodzin zastępczych, a także trening umiejętności wychowawczych dla rodzin zastępczych spokrewnionych.

Proces kwalifikacyjny kandydatów na rodziny zastępcze

Proces przebiega w trzech zasadniczych etapach:

- 1) wstępny wywiad,
- 2) badanie i diagnoza psychologiczna,
- 3) szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe.

Wstępny wywiad jest przeprowadzany przez psychologów i/lub pedagoga zatrudnionych w Zespole ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej w miejscu zamieszkania kandydatów. Opiera się na wstępnej edukacji co do kryteriów i przebiegu procesu kwalifikacji, na ocenie kryteriów formalnych (zaświadczenie o niekaralności, zaświadczenie od lekarza POZ o braku przeciwwskazań do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, oświadczenie m.in. o pełni władzy rodzicielskiej i spełnianiu ew. obowiązku alimentacyjnego), ocenie warunków socjalno-mieszkaniowych, wstępnej ocenie motywacji kandydatów. Badanie i diagnoza psychologiczna są wykonywane przez psychologów i przebiegają w trybie średnio od 2 do 4 wizyt diagnostycznych. Badanie to polega na:

- 1) wywiadzie diagnostycznym opierającym się głównie na analizie linii życiowej kandydata (rodzina generacyjna, prokreacyjna, funkcjonowanie społeczne, zawodowe, zasoby, role społeczne, relacje z osobami znaczącymi, własne doświadczenia okresu dziecięcego, ocena motywacji pod kątem doświadczeń własnych),
- 2) przeprowadzeniu ustrukturalizowanych badań psychologicznych przy pomocy testów psychologicznych kandydatów oraz w przypadku posiadania własnego potomstwa także ich niepełnoletnich dzieci (wszystkie narzędzia diagnostyczne stosowane w praktyce diagnostycznej MOPS w Sosnowcu posiadają niezbędne właściwości psychometryczne). Testy służą do oceny stanu zdrowia psychicznego, diagnozy osobowości kandydatów, oceny ich postaw rodzicielskich, a także do oceny funkcjonowania emocjonalnego, społecznego, relacji wewnątrzrodzinnych.

Wyniki uzyskanych badań oraz wywiad diagnostyczny oceniane są przez min. dwóch psychologów Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej. W przypadku pozytywnej oceny psychologicznej kandydaci zostają dopuszczeni do udziału w części treningowej oraz specjalistycznej szkolenia.

Szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze prowadzone przez MOPS w Sosnowcu opiera się na autorskim programie psychologów Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej. Program został zatwierdzony przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Szkolenie składa się z 70 godzin szkoleniowych (w tym 10 godzin praktyk w rodzinie zastępczej zawodowej), zajęcia najczęściej odbywają się w systemie weekendowym, opierają się na wykładach, warsztatach, pracy w grupie oraz treningu. Część treningowa składa się z 2-dniowego spotkania (10 godzin), którego celem jest:

- 1) pogłębienie samoświadomości w zakresie funkcjonowania w rolach społecznych,
- 2) pogłębienie rozumienia siebie i swojego miejsca w grupie,
- 3) rozwijanie umiejętności komunikacyjnych,
- 4) rozwijanie umiejętności wyrażania uczuć,
- 5) kształtowanie umiejętności lepszego rozumienia siebie i dziecka,
- 6) rozwijanie umiejętności nawiązywania pozytywnych, wspierających relacji,
- 7) kształtowanie świadomości własnych barier i ograniczeń,
- 8) diagnoza funkcjonowania kandydata w grupie.

Część specjalistyczna składa się z warsztatów poświęconych określonej tematyce, zgodnie z programem szkolenia. Obejmuje ono zarówno kwestie formalne pieczy zastępczej, takie jak podstawy prawne czy finansowanie, jak również kwestie związane z etyką, wychowaniem i psychologią. Na zajęciach szeroko omawiana jest specyfika funkcjonowania dziecka w pieczy zastępczej.

Po zakończeniu szkolenia dokonuje się ostatecznej oceny predyspozycji kandydatów. Decydujące znaczenie w ocenie predyspozycji kandydata ma diagnoza psychologiczna oraz ocena funkcjonowania w grupie podczas szkolenia (obecność na zajęciach, systematyczność, postawa współpracująca, relacje z prowadzącymi i pozostałymi kandydatami).

III. Analiza SWOT

Przy zastosowaniu techniki analitycznej, jaką jest analiza SWOT, zostały uporządkowane informacje na temat istniejącego systemu pieczy zastępczej na terenie miasta Sosnowca. Wygenerowane informacje zostały posegregowane na cztery grupy: mocne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia. Celem przeprowadzonej analizy jest efektywne określenie słabych i silnych stron Sosnowca oraz zdefiniowanie szans i zagrożeń w obszarze pieczy zastępczej.

Tabela nr 5. Analiza SWOT – słabe i mocne strony Sosnowca a rozwój rodzinnej pieczy zastępczej

Mocne strony	Słabe strony
<p>1. Podejmowanie działań zapobiegających umieszczeniom dzieci poza ich własną rodziną biologiczną.</p> <p>2. Zaawansowane działania organizacyjne sprzyjające pomocy rodzinom zastępczym:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyznaczenie na organizatora opieki zastępczej podmiotu mającego duże doświadczenie w pracy z rodzicami zastępczymi i uzupełnienie go o nową kadrę wyspecjalizowanych pracowników, 2) dobre warunki lokalowe, 3) dostępność – praca osób zajmujących się pomocą rodzinom zastępczym zorganizowana w systemie czasu zadaniowego, 4) dobrze przygotowana kadra specjalistów (psycholodzy, pedagodzy, koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej) – możliwość prowadzenia wszechstronnych form pracy z rodziną (poradnictwa, grup wsparcia, warsztatów szkoleniowych). <p>3. Możliwość szkolenia kandydatów na rodziny zastępcze bezpośrednio przez pracowników</p>	<p>1. Słaba materialna kondycja rodzin sosnowieckich, wynikająca m.in. z bezrobocia, niestabilnej sytuacji ekonomicznej rodzin.</p> <p>2. Powszechny model rodziny to rodzina tzw. mała (rodzice + dzieci). Rodziny wielopokoleniowe, wielodzietne są negatywnie postrzegane w społeczeństwie.</p> <p>3. Niewystarczająca liczba miejsc zabezpieczających potrzeby dzieci wymagających umieszczenia</p>

<p>organizatora pieczy zastępczej, bez konieczności zlecenia tego zadania podmiotom zewnętrznym.</p> <p>4. Dobra współpraca podmiotów zajmujących się pomocą dziecku i rodzinie w środowisku lokalnym.</p> <p>5. Wdrożony system zabezpieczenia noworodków pozostawionych przez matki na oddziałach położniczych w szpitalu.</p> <p>6. Dobra współpraca z pracownikami ośrodka adopcyjnego na terenie miasta oraz wojewódzkim ośrodkiem adopcyjnym.</p> <p>7. Rozwinięty system wsparcia pełnoletnich osób opuszczających zastępcze formy opieki, m.in. poprzez zamieszkanie w mieszkaniach chronionych, dostęp do specjalistów: pedagoga, psychologa, radcy prawnego.</p> <p>8. Stałe podnoszenie kwalifikacji rodzin zastępczych – prowadzenie szkoleń, treningów.</p>	<p>w rodzinnej pieczy zastępczej – ograniczona liczba kandydatów na rodziny zastępcze, w tym zawodowe.</p> <p>4. Brak osób chętnych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej – brak ogólnopolskich kampanii społecznych promujących pieczę zastępczą.</p> <p>5. Zbyt mała liczba ośrodków sprawujących opiekę nad noworodkami.</p>
<p>Pozytywne zewnętrzne uwarunkowania – szanse</p>	<p>Zewnętrzne warunki negatywne – zagrożenia</p>
<p>1. Propagowanie rodzicielstwa zastępczego – zapoczątkowanie długofalowych zmian w świadomości społecznej.</p> <p>2. Rozpoczęcie procesu traktowania funkcji opiekuna zastępczego jako profesji (wynagrodzenie, urlop, szkolenia).</p> <p>3. Możliwość pozyskiwania wsparcia ze źródeł zewnętrznych: udział w projektach MRiPS, dostęp do funduszy unijnych.</p>	<p>1. Ubożenie niektórych grup rodzin polskich, szczególnie w obszarach poindustrialnych.</p> <p>2. Trudności związane z wykonywaniem zadań rodziny zastępczej (praca przez całą dobę, dekonstrukcja rodziny związana z przyjęciem dziecka do rodziny zastępczej, konieczność pracy z dzieckiem z trudnościami i jego biologicznymi rodzicami).</p> <p>3. Zagrożenie zjawiskiem uzależnienia od pomocy społecznej – wyuczona bezradności.</p>

4. Pozyskiwanie nowych podmiotów oraz podejmowanie wspólnych inicjatyw Miasta i organizacji pozarządowych.	4. Niechęć przed umieszczeniem dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej (rodzice biologiczni łatwiej akceptują umieszczenie dzieci w placówce, gdyż nie stanowi ona „konkurencji” dla rozwoju więzi).
5. Wykorzystanie zainteresowania mediów w kampaniach promujących rodzinne formy pieczy zastępczej.	5. Niewystarczająca edukacja społeczna w zakresie rodzicielstwa zastępczego. Brak pozytywnych wzorców wychowania rodzinnego.

(źródło: opracowanie własne MOPS – DR)

IV. Adresaci Programu

1. Dzieci, które wymagają czasowej opieki poza swoją rodziną naturalną.
2. Kandydaci na rodziny zastępcze.
3. Rodziny zastępcze zawodowe i niezawodowe.
4. Rodziny zastępcze spokrewnione.
5. Pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej.

V. Realizatorzy Programu

Głównym realizatorem programu jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Sosnowcu. Włączone do programu są także instytucje, organizacje, służby i środowiska wspierające rodzinę, m.in. instytucje systemu pomocy społecznej, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, sądy rodzinne, media.

VI. Cel główny Programu

Celem głównym jest tworzenie warunków do zintegrowanego i skutecznego rozwoju systemu pieczy zastępczej. Pod tym szerokim sformułowaniem należy rozumieć stworzenie warunków umożliwiających organizację systemu opieki nad dzieckiem, który w konsekwencji doprowadzi do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej. Zabranie dziecka z rodziny biologicznej ma być ostatecznością, gdy jego dobro jest zagrożone. Działaniu temu towarzyszy przyjęcie zasady zapewnienia dziecku optymalnych warunków rozwojowych, które mogą gwarantować rodzinne formy opieki: rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka. W obszarze tym kładzie się nacisk na promocję, pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe, zawodowe i rodzinne domu dziecka.

VII. Cele szczegółowe Programu

Cel 1. Wspieranie działań na rzecz powstawania profesjonalnych form rodzinnej pieczy zastępczej (rodzin zastępczych zawodowych, rodzinnych domów dziecka).

Lp.	Działanie	Sposób realizacji	Oczekiwane rezultaty
1	Wspieranie działań na rzecz powstawania profesjonalnych form rodzinnej pieczy	Organizowanie lokalnych akcji promujących rodzicielstwo zastępcze.	Wzrost liczby chętnych do przyjęcia dzieci do rodziny w ramach pieczy zastępczej niezawodowej i zawodowej.

	zastępczej (rodzin zastępczych zawodowych, rodzinnych domów dziecka).	Szkolenie kandydatów na nowe rodziny zastępcze niezawodowe i zawodowe rodziny zastępcze.	Przekształcanie się rodzin zastępczych niezawodowych w zawodowe rodziny zastępcze.
		Organizacja konferencji, festynów, wernisaży oraz innych imprez okolicznościowych promujących rodzicielstwo zastępcze. Współpraca z Kościołem w zakresie promowania rodzicielstwa zastępczego.	Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie wartości i znaczenia rodzin zastępczych.
		Publikacja w prasie artykułów przybliżających problematykę rodzicielstwa zastępczego.	
		Opracowanie i upowszechnienie ulotek informacyjnych, plakatów, banerów.	
		Przeznaczenie z zasobów gminy dwóch wyremontowanych mieszkań dla rodzin zastępczych (okres realizacji: w ciągu trzech lat).	Pozyskanie nowych rodzin zastępczych.
2	Zbudowanie zintegrowanego systemu pomocy na rzecz dziecka pozbawionego właściwej opieki i wsparcia.	Tworzenie sieci zawodowych rodzin zastępczych i Rodzinnych Domów Dziecka na terenie miasta Sosnowca oraz poza nim.	Stworzenie spójnego systemu wsparcia dla dziecka i rodziny zastępczej.
		Wspieranie rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka przez wolontariuszy.	Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej.
		Tworzenie projektów wspierania rozwoju pieczy zastępczej z uwzględnieniem jej specyficznych potrzeb.	Dostosowanie systemu pomocy i wsparcia do specyficznych potrzeb dziecka.
3	Zwiększenie dostępności do specjalistycznego wsparcia dla osób sprawujących pieczę zastępczą oraz dzieci w nich umieszczanych	Wdrożenie systemu cyklicznych szkoleń podnoszących kwalifikacje dla funkcjonujących rodzin zastępczych.	Permanentne zwiększanie się kompetencji rodzin zastępczych.
		Kontynuowanie grupy wsparcia dla rodzin zastępczych.	Zmniejszenie liczby rodzin zastępczych zagrożonych wypaleniem zawodowym.

		Zapewnienie pomocy prawnej, psychologicznej, pedagogicznej.	Zmniejszenie liczby rodzin zastępczych rezygnujących z pełnienia swej funkcji.
		Zapobieganie wypaleniu zawodowemu osób tworzących rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka.	
		Podejmowanie działań na rzecz harmonijnego rozwoju dzieci w pieczy zastępczej.	
4	Inicjowanie działań zmierzających do najbardziej minimalnego okresu pobytu dziecka w pieczy zastępczej	Pomoc w uregulowaniu sytuacji prawnej dziecka.	Wzrost liczby dzieci powracających do rodzin naturalnych lub kierowanych do adopcji.
		Współpraca z kuratorami, pracownikami socjalnymi, asystentami, pracownikami ośrodków adopcyjnych.	Skrócenie czasu pobytu dzieci w pieczy zastępczej.
		Stały monitoring sytuacji dziecka w rodzinie zastępczej.	
		Praca z rodziną biologiczną dziecka na rzecz jego powrotu do rodziny.	
		Wspieranie dziecka i rodziny zastępczej podczas procesu adopcji.	
5	Wspieranie działań na rzecz skutecznego systemu pomocy dla osób usamodzielnianych	Realizacja projektów dofinansowanych z UE związanych z wyrównywaniem szans wchodzenia w dorosłe życie.	Podniesienie aspiracji młodzieży opuszczającej rodziny zastępcze.
		Utrzymanie mieszkań chronionych dla usamodzielnianych wychowanków.	Nabycie umiejętności samodzielnego i odpowiedzialnego życia.
		Pomoc w uzyskiwaniu zatrudnienia i mieszkania z zasobów miasta dla wychowanków pieczy zastępczej.	Zwiększenie liczby usamodzielnianych wychowanków kontynuujących naukę.

6	Podnoszenie wiedzy i doskonalenie umiejętności osób pracujących z rodziną zastępczą.	Organizowanie szkoleń dla koordynatorów, pedagogów i psychologów m.in. przez Poradnię Pedagogiczno - Psychologiczną, Pracowników Ośrodka Adopcyjnego, Przedstawicieli Sądu.	Podnoszenie wiedzy i umiejętności wśród kadry współpracującej w obszarze pomocy dziecku i rodzinie.
		Udział pracowników Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej w superwizji, szkoleniach z technik radzenia sobie ze stresem, szkoleniach nt. wypalenia zawodowego.	Wzmacnianie kompetencji pracowników i zapobieganie zjawisku wypalenia zawodowego.

(źródło: opracowanie własne MOPS – DR)

VIII. Wskaźniki ewaluacji

Wskaźnikami osiągnięcia planowanych celów szczegółowych będą:

1. Liczba pozyskanych kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe i niezawodowe.
2. Liczba kandydatów, którzy uzyskali świadectwo kwalifikacyjne do pełnienia funkcji rodziny niezawodowej i zawodowej.
3. Liczba zawartych umów o pełnienie funkcji zawodowych rodzin zastępczych.
4. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zawodowych i niezawodowych.
5. Liczba dzieci do 10 roku życia umieszczonych w rodzinach zawodowych i niezawodowych.
6. Liczba dzieci, które powróciły do rodzin biologicznych.
7. Liczba dzieci, które przeszły pod opiekę rodzin adopcyjnych.
8. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia specjalistów (psychologów, pedagogów, prawników).
9. Liczba rodzin objętych wsparciem koordynatorów.
10. Liczba rodzin korzystających z grup wsparcia.
11. Liczba pełnoletnich wychowanków korzystających z grup wsparcia (warsztatów, kursów doradztwa zawodowego).

Niektóre z tych wskaźników dotyczą zmian ilościowych i będą przydatne do zobrazowania czy faktycznie występuje tendencja przekształcania się systemu opieki instytucjonalnej w kierunku opieki rodzinnej. Jednakże z uwagi na to, że polska piecza zastępcza charakteryzuje się długoterminowością, to kluczowymi wskaźnikami będą te, które wskażą nam jakość sprawowanej opieki.

Zamierzeniem organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest ponadto rozwój pieczy zastępczej, polegający na utworzeniu w perspektywie lat 2022-2024 kolejnych nowych rodzin zawodowych i rodzinnych domów dziecka.

W związku z tym plany dotyczące zawodowych rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka na kolejne lata przewidują:

- w roku 2022 – łączną liczbę rodzin zawodowych wynoszącą 22 (w tym 3 pogotowia rodzinne i 7 rodzinnych domów dziecka),

- w roku 2023 – łączną liczbę rodzin zawodowych wynoszącą 23 (w tym 3 pogotowia rodzinne i 8 rodzinnych domów dziecka),
- w roku 2024 – łączną liczbę rodzin zawodowych wynoszącą 24 (w tym 3 pogotowia rodzinne i 8 rodzinnych domów dziecka).

IX. Źródła finansowania

1. Budżet miasta Sosnowca.
2. Dotacje programowe w ramach udziału w konkursach ofert.

Zakończenie

Przedstawiony „Program rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej w mieście Sosnowiec na lata 2022 – 2024” jest dokumentem otwartym, co oznacza, że w miarę potrzeb i zmieniających się problemów społecznych określone zadania mogą ulegać modyfikacji. Dziecku, które musi znaleźć się poza rodziną biologiczną należy stworzyć dogodne warunki najbardziej zbliżone do rodzinnych, niezależnie na jak długo trafia do innych form opieki zastępczej.